

УДК 351.861

*Абрамов Ю.О., д-р техн. наук, гол. наук. співр., УЦЗУ,
Грінченко Є.М., наук. співр., УЦЗУ,
Шевченко Р.І., канд. техн. наук, начальник ЛДПМНС, УЦЗУ*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

В роботі наведені зміни до проекту першої редакції ДСТУ „Моніторинг. Терміни та визначення основних понять.” Приведені зміни у більш повному обсязі розкривають зміст понять та визначень у сфері забезпечення моніторингу надзвичайних ситуацій

Постановка проблеми. Надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру сьогодні є невід’ємною складовою розвитку сучасного суспільства. Не зважаючи на досягнення технічного прогресу вони приймають все більш загрозливі форми і прояви. В першу чергу це все пов’язано зі значним приростом населення, поширенням урбанізації, та технічним прогресом. У такій ситуації перехід до сталого розвитку недосяжний без різкого підвищення рівня та ефективності попереджувальних заходів, що знижують небезпеку, масштаб та наслідки надзвичайних ситуацій. У свою чергу таке підвищення неможливе без розвитку систем попередження та служб моніторингу за надзвичайними ситуаціями [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для створення та розвитку різноманітних служб з попередження катастроф необхідно мати розвинену нормативну та законодавчу базу. Але до теперішнього часу в Україні не було стандартизовано навіть термінологію, яка визначає терміни та визначення основних понять моніторингу. В наслідок цього виникають непорозуміння з використанням термінології, в більшості випадків доводиться користуватися посиланнями на стандарти інших країн, наприклад Росії [2, 3].

Постановка завдання та його вирішення. В стадії розробки знаходиться ДСТУ Моніторинг. Терміни та визначення основних понять [4]. Втім, на наш погляд, певна частина термінів потребує корегування та приведення їх до загальноєвропейських норм викладення.

Так необхідно внести зміни до тлумачення наступних термінів:

Моніторинг, а саме визначити це поняття наступним чином:

Спостереження за станом навколишнього середовища з метою контролювання і прогнозування зміни його стану, а також його охорони. Проводиться за допомогою космічних, повітряних, морських та наземних засобів.

Навколишнє природне середовище —

Сукупність суто природних і змінених діяльністю людини елементів природного середовища, що разом і кожний окремо впливають на людину та її оточення – частина природного середовища.

Спостереження за станом навколишнього середовища —

Система заходів, що забезпечують визначення параметрів, які характеризують стан навколишнього середовища, окремих його елементів, видів впливу (техногенних, природних чинників) і за допомогою яких відстежуються природні, фізичні, хімічні, біологічні процеси, що відбуваються в ньому.

Аналізування інформації щодо стану навколишнього середовища —

Збір, наукове дослідження, оброблення та оцінювання інформації щодо стану навколишнього середовища.

Прогнозування надзвичайної ситуації —

Завчасне передбачення вірогідності виникнення і розвитку НС на підставі аналізування можливих причин її виникнення, які зумовлені дією джерела небезпеки в минулому або тепер.

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій —

Підготовка та реалізація комплексу правових, організаційних, соціально-економічних, політичних, технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення НС, що засновуються на даних моніторингу (спостережень), експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків (ДСТУ 3891-99).

Моніторинг небезпечних природних явищ та процесів —

Регулярне спостереження і контролювання за розвитком небезпечних природних явищ і процесів в навколишньому природному середовищі, за чинниками, які обумовлюють (спричинюють)

їх формування і розвиток, прогнозування його змін, розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень щодо запобігання виникненню, ліквідації НС та їх наслідків, або по зниженню шкоди, що вони приносять.

Моніторинг небезпечних геологічних явищ та процесів —

Регулярні спостереження і контролювання за розвитком геологічних явищ і процесів з метою своєчасного виявлення та прогнозування розвитку небезпечних геологічних явищ та процесів, які впливають на стан навколишнього середовища, умови проживання людей та об'єкти господарювання, розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень з питань запобігання виникненню, ліквідації НС та їх наслідків.

Моніторинг небезпечних гідрологічних явищ і процесів —

Регулярні спостереження і контролювання за розвитком гідрологічних явищ і процесів з метою своєчасного виявлення та прогнозування розвитку небезпечних гідрологічних явищ та процесів, які впливають на стан навколишнього середовища, умови проживання людей та об'єкти господарювання, розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень з питань запобігання виникненню, ліквідації НС та їх наслідків.

Моніторинг небезпечних метеорологічних явищ і процесів —

Регулярні спостереження і контролювання, збирання, аналізування інформації щодо стану атмосфери в конкретному районі на визначений момент чи період часу, обумовлений фізичними процесами, що відбуваються в ній з метою своєчасного виявлення та прогнозування розвитку небезпечних метеорологічних явищ та процесів, які впливають на стан навколишнього середовища, умови проживання людей та об'єкти господарювання, розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень з питань запобігання виникненню, ліквідації НС та їх наслідків.

Епідемія —

Масове, таке, що прогресує у часі поширення інфекційних хвороб за короткий проміжок часу у межах певного регіону, коли показник захворюваності серед населення значно перевищує її звичайний рівень, характерний для даної інфекційної хвороби в умовах певної місцевості.

Епізоотія —

Масове, таке що прогресує, розповсюдження у часі і проростові інфекційної хвороби єдиної етіології серед великої кількості одного чи багатьох видів тварин, на території не менше одного ра-

йону, що значно перевищує звичайний зареєстрований рівень захворюваності на цій території.

Небезпечне геологічне явище —

Подія геологічного походження або наслідок дії геологічних процесів, які виникають у земній корі, що спричинені природними чи техногенними чинниками або їх сукупністю, внаслідок чого відбуваються різкі зміни рельєфу земної поверхні, що можуть призвести (призводять) до ураження людей, об'єктів економіки та навколишнього середовища (ДСТУ 3994).

Потенційно небезпечний об'єкт —

Об'єкт, на якому можуть використовуватися або використовуються, переробляються, зберігаються чи транспортуються небезпечні речовини, біологічні препарати, а також інші об'єкти, що за певних обставин можуть створювати реальну загрозу виникнення надзвичайної ситуації.

Висновки. На наш погляд викладення термінів, що приведені в цій роботі в такій редакції є більш коректним. Така редакція краще задовольняє міжнародній практиці в галузі моніторингу. Надалі використання стандартизованих термінів наблизить Україну до рівня європейських стандартів, що спростить євроінтеграцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамов Ю.О, Грінченко Є.М., Кірючкін О.Ю. та ін. Моніторинг надзвичайних ситуацій. Підручник. Вид-во: АЦЗУ м. Харків, 2005. — 530 с.
2. ГОСТ Р 22.1.02-95 Безопасность в чрезвычайных ситуациях. Мониторинг и прогнозирование. Термины и определения.
3. ГОСТ Р 22.1.07-99 Безопасность в чрезвычайных ситуациях. Мониторинг и прогнозирование опасных метеорологических явлений.
4. ДСТУ (проект, перша редакція) Безпека у надзвичайних ситуаціях. Моніторинг. Терміни та визначення основних понять. Розробники: Корепанова Н., Кучма М., Швець Р., Ющенко.